

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų bendrai finansuojamas projektas

Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-03-0001

„Skaitmeninio ugdymo turinio kūrimas ir diegimas“

Priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendrųjų programų 31 priedas

PILIETIŠKUMO PAGRINDŲ BENDROSIOS PROGRAMOS PROJEKTAS

Bendrosios programos projektą rengė: Paulius Bakanas, dr. Liutauras Degėsys, Živilė Simutytė

Siūlymus teikė: Lietuvos moksleivių sąjunga, Nacionalinis švietimo NVO tinklas, Krašto apsaugos ministerija ir kiti suinteresuoti asmenys bei institucijos.

Turinys

I SKYRIUS	2
BENDROSIOS NUOSTATOS	2
II SKYRIUS	3
TIKSLAS IR UŽDAVINIAI	3
8. Pilietiškumo pagrindų dalyko ugdymo tikslas.	3
9. Pagrindinio ugdymo uždaviniai	3
III SKYRIUS	3
KOMPETENCIJŲ UGDYMAS	3
11. Pažinimo kompetencija	3
12. Pilietiškumo kompetencija	4
13. Kultūrinė kompetencija	4
14. Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija	4
15. Kūrybiškumo kompetencija	5
16. Komunikavimo kompetencija	5
17. Skaitmeninė kompetencija	5
IV SKYRIUS	6
PASIEKIMŲ SRITYS IR PASIEKIMAI	6
18. Savęs ir visuomenės pažinimas ir tyrinėjimas (A)	6
19. Dalyvavimas ir pokyčių inicijavimas bendruomenėje (B)	6
20. Socialinių ryšių kūrimo ir palaikymo veikla (C).	7
V SKYRIUS	8
MOKYMO(SI) TURINYS	8
21. Mokymo(si) turinys, I gimnazijos klasė.	8
22. Mokymo(si) turinys, II gimnazijos klasė.	10
VI SKYRIUS	13
MOKINIŲ PASIEKIMŲ VERTINIMAS	13
VII SKYRIUS	15
MOKINIŲ PASIEKIMŲ LYGIŲ POŽYMAI PAGAL PASIEKIMŲ SRITIS	15
26. Pasiekimų lygių požymiai. 9–10 klasės.	16

I SKYRIUS BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Pilietiškumo pagrindų programos (toliau – Programa) paskirtis – ugdant kompetencijas, padėti mokiniui save suvokti kaip aktyvų pilietinės visuomenės narį, suprasti savo teises ir pareigas, pasirengti darniai, socialiai atsakingai gyvensenai ir asmeniniu indėliu prisidėti prie Lietuvos, Europos ir pasaulio pažangos, darnaus vystymosi. Ugdyti pagarbą pagrindinėms demokratinės vertybėms: žmogaus orumui, laisvei, lygybei, teisingumui ir teisėtumui, tolerancijai, solidarumui, lojalumui savo valstybei. Puoselėti tautinę kultūrą ir tautinių bendrijų bendrabūvį. Skatinti mokinius domėtis Lietuvos ir pasaulio realijomis, ugdyti(s) gebėjimus, suprasti, kritiškai vertinti, laisvai ir sąmoningai apsispręsti bei veikti atviroje pliuralistinėje visuomenėje. Ugdyti atvirumą besikeičiančiai socialinei tikrovei, analizuoti galinčius joje kilti konfliktus ir ieškoti takaus šių konfliktų sprendimo būdų.

2. Programą sudaro pilietiškumo pagrindų ugdymo tikslas ir uždaviniai, kompetencijų raiškos dalyku aprašas, pasiekimų sričių aprašai ir pasiekimai, dalyko mokymo(si) turinys, pasiekimų lygių požymių aprašai ir pasiekimų vertinimas.

3. Programoje išskirtos trys pasiekimų sritys: Savęs ir visuomenės pažinimas ir tyrinėjimas (A), Dalyvavimas ir pokyčių inicijavimas bendruomenėje (B) ir Socialinių ryšių kūrimo ir palaikymo veikla (C). Aprašomi keturi pasiekimų lygiai: slenkstinis (I), patenkinamas (II), pagrindinis (III) ir aukštesnysis (IV). Pasiekimo lygio požymiai nusako mokinio žinių ir gebėjimų lygį.

4. Pilietiškumo kompetencija yra Pilietiškumo pagrindų dalyko pagrindas ir ji įvairiais aspektais integruota į visus bendrojo ugdymo dalykus, pvz., lietuvių kalbą ir literatūrą, visuomeninius, gamtos mokslus ir kitus. Pilietiškumo pagrindų kaip atskiro dalyko mokoma(si) 9–10 klasėse (I–II gimnazijos) klasėse. Pilietiškumo pagrindų dalyke mokytojui sudaromos galimybės pasirinkti iki 30 proc. mokymosi turinio. Mokymosi turinys pateikiamas metams.

5. Pilietiškumo ugdymas neatsiejamas nuo mokinio įsitraukimo į klases, mokyklos, bendruomenės veiklas, dalyvavimo socialinėse-pilietinėse, neformalaus švietimo ir kitose veiklose, kuriuose ugdoma visuma žinojimo, įgūdžių ir nuostatų.

II SKYRIUS TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

6. Pilietiškumo pagrindų dalyko ugdymo tikslas – ugdyti sąmoningą, savarankišką ir veiklią asmenybę, puoselėjančią demokratines vertybines nuostatas, gebančią kritiškai vertinti informaciją ir kurti pažangią Lietuvos pilietinę visuomenę.

7. Pagrindinio ugdymo uždaviniai. Siekdami Pilietiškumo pagrindų ugdymo tikslo mokiniai:

7.1. tyrinėdami socialinę, kultūrinę, politinę tikrovę įgyja supratimą apie asmens teises ir pareigas, bendruomenės ir visuomenės struktūrą, jų tvarkymosi būdus, pagrindines Lietuvos ir Europos sąjungos valdžios institucijas, jų funkcijas ir veikimo būdus, demokratijos vertybes ir principus;

7.2. ugdomi vidinį poreikį taikiai, aktyviai ir atsakingai dalyvauti mokyklos, vietos bendruomenės ir visuomenės gyvenime. Įsisąmonina bendravimo, dialogo, tolerancijos ir empatijos svarbą, gerbia įvairių tautų, konfesijų ir socialinių grupių atstovus, gina žmogaus teises;

7.3. domisi šalies ir pasaulio realijomis, supranta medijų daromą įtaką visuomeniniams ir politiniams procesams ir geba kritiškai vertinti informacijos šaltinius;

7.4. diskutuoja, argumentuoja ir pagrindžia gyvenimiškas, socialines ir kultūrines nuostatas, būtinas aktyviai ir konstruktyviai dalyvauti Lietuvos demokratinės valstybės ir pilietinės visuomenės gyvenime;

7.5. pasinaudodami įgytomis žiniomis ir socialinio bendravimo gebėjimais ir įgūdžiais, ugdomi kūrybiškai spręsti socialines problemas;

7.6. identifikuoja ir analizuoja nacionalinio saugumo grėsmes, ieško kolektyvinių ir asmeninių sprendimų iššūkiams spręsti. Gilinasi į šalies gynybos sistemą ir susipažįsta su ginkluoto ir neginkluoto pilietinio pasipriešinimo būdais, tyrinėja korupcijos reiškinių, jo žalą visuomenei;

7.7. įsisažmonina gamtos tausojimo ir atsakingo vartojimo svarbą, inicijuoja ir dalyvauja aplinkos apsaugos veiklose;

7.8. suvokia kultūros svarbą piliečio tapatybės formavimui(si), saugo ir vertina nacionalines bei skirtingų tautinių grupių kultūrinės vertybes, jų paveldą;

7.9. ugdomi demokratines vertybes, kuriomis grindžia savo elgesį ir veiklą asmeniniame bei viešajame gyvenime.

III SKYRIUS KOMPETENCIJŲ UGDYMAS

8. Įgyvendinant Pilietiškumo pagrindų bendrąją programą ugdomos šios kompetencijos: pažinimo, pilietiškumo, kultūrinė, socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos, kūrybiškumo, komunikavimo, ir skaitmeninė. Jos pateiktos pagal kompetencijos ugdymo intensyvumą Pilietiškumo pagrindų bendrąją programą.

9. Pažinimo kompetencija. Tyrinėdami pilietinės visuomenės ir demokratinių vertybių raidos istoriją nuo Senovės Graikijos iki dabar, mokiniai analizuoja žmogaus teisių raidą, piliečio pareigų ir teisių santykį, ugdomi gebėjimą spręsti problemas, kylančias klasėje, mokykloje, bendruomenėje ir visuomenėje bei sugeba identifikuoti alternatyvius problemų sprendimo būdus ir jų pasekmes. Pažindami nedemokratiškas pasaulio visuomenes, mokiniai įgyja supratimą apie demokratijos ir pilietinės visuomenės pranašumą. Gilindamiesi į socialinių santykių prigimtį, analizuodami teorinius demokratijos ir pilietiškumo principus, tyrinėdami tolerancijos, atsakomybės, susitarimo ir kitas pilietines vertybes mokiniai ugdomi dalyvavimo, bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžius ir nuostatas. Ugdymo proceso metu mokiniai skatinami mąstyti kritiškai, kvestionuoti, vertinti ir pagrįsti idėjas, sprendimus ir argumentus, kritiškai vertinti analizuojamą informaciją. Susipažindami su pagrindinėmis Lietuvos valdžios institucijomis ir jų funkcijomis, mokiniai įsivaina demokratinės elgsenos ir gyvensenos įgūdžius bei nuostatas, kurias taiko asmeniniame, visuomeniniame ir instituciniame lygmenyje.

10. Pilietiškumo kompetencija. Mokiniai ugdomi pilietinės atsakomybės, savęs kaip žmogaus ir piliečio kūrimo ir ugdymo(si), kritinio ir kūrybinio mąstymo, nuolatinio tobulinimo(si), lavinimosi ir atsakomybės už save ir kitus visuomenės narius nuostata. Puoselėdami tokias vertybes, kaip demokratija, valstybingumas, tolerancija, atsakomybė ir bendruomeniškumas, mokiniai suvokia save kaip sąmoningą pilietį, suprantantį savo teises ir pareigas, gebantį aktyviai dalyvauti visuomenės ir valstybės gyvenime, atsakingai kurti demokratišką visuomenę bei stiprinti šalies valstybingumą tarptautiniame lygmenyje. Analizuoja ir vertina tokias visuomenines problemas, kaip žmogaus teisių pažeidimai, propaganda žiniasklaidoje, skurdas, netolerancija ir kt. Pilietines nuostatas ugdomi įsitraukdami į bendruomenės gyvenimą, labdaros, savanorystės veiklas, vertindami ir saugodami valstybės kultūrinį paveldą bei gamtos išteklius, taip kurdami darnią aplinką. Vertina Lietuvos dalyvavimą tarptautinėse organizacijose (Europos sąjunga, NATO ir kt.) bei geba įvardyti šalies pareigas ir galimybes dalyvaujant jose. Mokiniai ugdomi teorines ir praktines institucinės veiklos nuostatas, savo veikloje demonstruoja bendrąsias pilietiškumo savybes, atliepiančias aktualiausioms institucinėms bendradarbiavimo formoms.

11. Kultūrinė kompetencija. Mokiniai skatinami suvokti kultūros svarbą žmogaus tapatybės bei pasaulėvaizdžio kūrimui. Puoselėja įvairias Lietuvos kultūrinės vertybes, tradicijas ir kultūrinį paveldą, suvokia šalies kultūrinę raidą bei sąveiką su kitomis Europos tautomis. Kritiškai vertina stereotipus apie skirtingų kultūrų atstovus savos ir kitų kultūrų pasakojimuose, vertina ir saugo įvairių tautybių ir konfesijų paveldą. Remdamiesi socialinių santykių prigimties pažinimu, mokiniai ugdomi ir lavina aktyvaus socialinio gyvenimo įgūdžius, įgalinančius veikiant bendruomenėje inicijuoti socialinius pokyčius, dalyvaujant, saugant

ir vystant kultūrinį paveldą, propaguojant naujus socialinius-kultūrinius santykius. Ugdosi gebėjimus ir nuostatas instituciniu lygmeniu palaikyti ir saugoti pilietines ir tautines vertybes.

12. Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija. Taikydami įgytus, suvoktus ir įsisavintus demokratijos ir pilietiškumo principus, mokiniai ugdo motyvaciją veikti taikaus demokratinio sugyvenimo ir bendradarbiavimo sąlygomis, gyventi, savanoriškai laikantis taisyklių ir įstatymų, gerbiant savo valstybę. Ugdymo procesas sudarys sąlygas mokiniams įprasminti ir įgalinti socialinius ir emocinius įgūdžius, ypač – gebėjimą priimti įvairovę, gerbti ją, tyrinėti įvairių grupių poreikius ir juos atliepti, stiprins gebėjimą bendradarbiauti ieškant palankių bendruomenei sprendimų. Programa suteiks galimybę mokiniams diskutuoti ir priimti asmeninę, socialinę ir moralinę atsakomybę, įvertinti pilietiškų sprendimų pasekmes. Analizuodami diskriminacijos, stereotipų bei išankstinių nusistatymų neigiamą poveikį visuomenei, mokiniai ugdo empatiją ir pagarbą įvairioms tautoms, konfesijoms ar socialinėms grupėms priklausantiems žmonėms. Taikydami įgytas žinias apie socialinės tikrovės institucionalizavimo ir legitimavimo mechanizmus, tyrinėdami institucines bendradarbiavimo formas, mokiniai ugdo socialinių ryšių palaikymo, transformavimo ir kūrimo nuostatas, jas realizuodami savo kasdieniniame gyvenime bei visuomeninėje veikloje.

13. Kūrybiškumo kompetencija. Įsisavindami pilietinio raštingumo pagrindus, analizuodami savo pilietiškumo įgūdžius, įgydami žinių apie save ir visuomenę, mokiniai ugdo motyvaciją kūrybiškai interpretuoti socialinę aplinką, ugdo nuostatą nuolat keistis, tobulinti, lavinti save. Pilietiškumo pamokose skatinama kūrybinė veikla, kurios metu mokiniai raginami dalintis savo idėjomis, problemų sprendimais, diskutuoti, kurti projektus, rinkti ir kritiškai vertinti randamą informaciją, gerbti kitų idėjas ir mokėti į jas pažvelgti iš skirtingų perspektyvų. Analizuodami teorinius demokratijos ir pilietiškumo principus, mokiniai ugdo gebėjimą kūrybiškai interpretuoti socialinę aplinką, nuostatą nuolat keistis, tobulinti, savo santykius bendruomenėje, inicijuojant pokyčius ir santykių dinamiką. Analizuodami socialinių institucijų prigimtį, remdamiesi žiniomis apie institucines bendradarbiavimo formas, mokiniai tobulina dalyvavimo, bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžius ir ugdo atvirumo socialinei kaitai nuostatas.

14. Komunikavimo kompetencija. Taikydami įgytas žinias apie teorinius demokratijos ir pilietiškumo principus, tyrinėdami tolerancijos, atsakomybės, susitarimo ir kitas pilietines vertybes, remdamiesi demokratijos principais, mokiniai mokosi bendrauti ir bendradarbiauti probleminėse socialinės realybės situacijose. Taikydami įgytas žinias apie institucijų prigimtį, socialinės tikrovės institucionalizavimo ir legitimavimo mechanizmus, mokosi veikti – kurti, suvokti, interpretuoti ir komunikuoti su kitais žmonėmis instituciniame, bendruomeniniame lygmenyje. Mokiniai pamokų metu skatinami ne tik gyvai bendrauti ir bendradarbiauti su kitais ruošiant projektus, pristatymus, inicijuojant diskusijas, bet ir savarankiškai naudotis šiuolaikinėmis medijomis, ieškant informacijos kritiškai pasirinkti šaltinius, juos interpretuoti ir atsakingai naudoti.

15. Skaitmeninė kompetencija. Pilietiškumo pagrindų ugdymo procese mokiniai nuolat skatinami ugdyti gebėjimus naudoti skaitmenines technologijas. Pagal mokymosi poreikius vykdomos virtualios, hibridinės pamokos. Domintis šalies ir pasaulio aktualijomis, mokiniai supažindinami su elektroninės valdžios vartais, teisės aktų paieškos sistema, politinių rinkimų stebėseną ir analizę, kitų institucijų ir organizacijų svetainėmis. Kūrybiškai sprendžiant socialines, saugumo ir kitas demokratinės visuomenės problemas, mokiniai lavina gebėjimus kurti skaitmeninį turinį bei dirbti su juo, t.y., turinio paieška, analizė, valdymas, pertvarkymas, integravimas ir apdorojimas. Analizuodami žiniasklaidos daromą įtaką visuomeniniams ir politiniams procesams, mokiniai taiko skaitmeninio turinio paiešką, atranką, analizę ir kritinį vertinimą. Naudodamiesi atvirais šaltiniais, mokiniai ugdo gerbti skaitmeninio turinio autorių teises, kritiškai pasirinkti pasiekiamą informaciją ir skaitmenines priemones, demonstruoti atsakingą socialinę ir pilietinę veiklą skaitmeninėje erdvėje, atsakingai ir etiškai bendrauti ir bendradarbiauti, laikytis visuotinai pripažinto kompiuterių tinkle etiketo (Netiquette). Mokiniai ugdymo procese nuolat ugdo pažinti skaitmeninės aplinkos grėsmes ir saugiai naudotis skaitmeninėmis technologijomis, užtikrinti asmens duomenų bei privatumo saugą skaitmeninėje erdvėje, tinkamą skaitmeninių technologijų naudojimą siekiant saugoti aplinką, skaitmeninių prietaisų bei informacinių sistemų saugą.

IV SKYRIUS PASIEKIMŲ SRITYS IR PASIEKIMAI

16. Savęs ir visuomenės pažinimas ir tyrinėjimas (A). Tai – veikla, kurios metu mokiniai įgyja žinių apie valstybės sąrangą, piliečio teises ir pareigas, pagrindines Lietuvos ir Europos institucijas bei demokratijos vertybes ir principus. Kuriamas sąmoningų, atsakingų tyrinėtojų bendruomenė, kurioje tyrėjai, intelektualiai bendraudami ir bendradarbiaudami, veikdami individualiai ir kolektyviai, aptinka tiesas, analizuoja visuomenės veikimo principus, ugdo mąstymo struktūras, įgalinančias formuoti asmeninę – kultūrinę, politinę, demokratinę ir pilietinę savivoką, sieti teorinius principus su realia bendruomenės ir šalies problematika bei tarptautiniu kontekstu. Ši kognityvinė, teorinė veikla neapsiriboja teorinių šaltinių, dokumentų, įstatymų ir principų studijavimu ir nėra orientuota vien į žinias, o į savęs – kaip žmogaus ir piliečio – pažinimą ir tobulinimą visuomeninėje veikloje. Mokymosi ir ugdymo metodai turėtų būti interaktyvūs: diskusijos ir debatai, konkrečių atvejų analizė, kūrybinės užduotys, mokymasis per žaidimus, dokumentų analizė, inscenizacija ir kiti. Šioje veikloje turi būti integruotos kritinio ir kūrybinio mąstymo įgūdžių vystymo idėjos, jai būdingos atvirumo kaitai ir pasauliui nuostatos. Šios pasiekimų srities mokinių pasiekimai:

16.1. Išskiria save kaip sąmoningą, atsakingą asmenybę, demokratiškas vertybes ir valstybingumą puoselėtoją, Lietuvos pilietį, šalies ir tarptautinės bendruomenės narį (A1).

16.2. Analizuoja socialinę, politinę ir kultūrinę tikrovę, galinčius joje kilti konfliktus, ugdo gebėjimą laisvai ir sąmoningai spręsti, vertinti ir apsispręsti atviroje pliuralistinėje visuomenėje (A2).

16.3. Nagrinėja Lietuvos Respublikos Konstitucijos pamatinius Lietuvos valstybės ir visuomenės gyvenimo aspektus, valstybės demokratinę sąrangą (A3).

16.4. Remdamiesi įvairiais informacijos šaltiniais, nagrinėja aktualias vietas, nacionalines ir globalias problemas, analizuoja ir interpretuoja politinius procesus ir geba argumentuoti bei pagrįsti savo nuomonę. Analizuoja ir kritiškai vertina informaciją, jos šaltinių patikimumą. (A4).

16.5. Suvokia ir analizuoja vidines ir išorines grėsmes galinčias kilti jam pačiam, bendruomenei, valstybei ir demokratiniam pasauliui. Pateikia nacionalinio saugumo užtikrinimo būdus (A5).

17. Dalyvavimas ir pokyčių inicijavimas bendruomenėje (B). Tai teorinė ir praktinė bendruomeninė – pilietinė veikla, kurioje gilindamiesi į socialinių santykių prigimtį, praktiškai veikdami ir analizuodami teorinius demokratijos ir pilietiškumo principus, tyrinėdami tolerancijos, atsakomybės, susitarimo ir kitas pilietines vertybes, mokiniai bendruomenės veikloje ugdo dalyvavimo, bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžius ir nuostatas. Mokiniai ugdo motyvaciją veikti taikaus demokratinio sugyvenimo ir bendradarbiavimo sąlygomis, ginti žmogaus teises, gyventi, savanoriškai laikantis taisyklių ir įstatymų, dalyvauti pilietinėje ir visuomeninėje veikloje, švęsti valstybines šventes. Mokosi aktyviai dalyvauti mokyklos, vietos bendruomenės ir visuomenės gyvenime bei spręsti kilusias problemas, inicijuoti pokyčius, kurti taikią ir atsakingą demokratinę visuomenę. Šios pasiekimų srities mokinių pasiekimai:

17.1. Demonstruoja gebėjimą suvokti, saugoti ir ginti žmogaus teises savo artimoje aplinkoje (B1).

17.2. Aktyviai ir atsakingai dalyvauja kasdiniame mokyklos gyvenime sprendžiant klasėje kilusias problemas, aktualias mokyklos, vietos bendruomenės ir savivaldos problemas (B2).

17.3. Dalyvauja pilietinėse ir visuomeninėse veiklose, švenčia valstybines šventes (B3).

18. Socialinių ryšių kūrimo ir palaikymo veikla (C). Tai institucinė–pilietinė veikla, kurioje gilinamasi į ekonominių–socialinių ryšių kūrimo ir palaikymo problemas. Mokiniai, pažindami vyriausybės, nevyriausybės ir kitas pagrindines Lietuvos organizacijas bei jų veiklą, suvokia jų reikšmę šalies gyvenimui. Tyrinėdami tarptautines organizacijas ir Lietuvos vaidmenį jose, analizuodami politinių, juridinių, religinių ir ekonominių institucijų veiklą, bendradarbiavimo formas, bei jų poveikį valstybei ir visuomenei, ugdo socialinių ryšių palaikymo, transformavimo ir kūrimo nuostatas kuriant globalią, tvarią Lietuvą ir taiką pasaulyje. Šios pasiekimų srities mokinių pasiekimai:

18.1. Pateikia vyriausybinių, nevyriausybinių, jaunimo ir kitų visuomeninių organizacijų pavyzdžių, paaiškina jų veiklą ir svarbą valstybės gyvenime (C1).

18.2. Paaiškina savo vaidmenį kuriant tvarios ekonomikos sąlygas Lietuvoje ir pasaulyje (C2).

18.3. Įvertina Lietuvos vaidmenį tarptautinėse organizacijose ir jų institucijose, nurodo kaip globali politika veikia Lietuvos visuomenę (C3).

V SKYRIUS MOKYMO(SI) TURINYS

19. Mokymo(si) turinys, 9 (I gimnazijos) klasė.

19.1. Demokratijos raida ir „pilietiškumo evoliucija“.

19.1.1. Paaiškina demokratijos sampratą ir raidą nuo Senovės Graikijos iki dabar.

19.1.2. Pateikia tiesioginės ir atstovaujamosios demokratijos pavyzdžių šiuolaikinėje visuomenėje.

19.1.3. Nagrinėja pilietybės ir piliečio sampratos raidą, palygina pilietybės įgijimo ir netekimo sąlygas Lietuvoje ir pasaulyje.

19.2. Demokratijos principai ir vertybės.

19.2.1. Iškelia bendražmogiškų vertybių idėjas kuriant demokratišką šeimą, mokyklą, visuomenę.

19.2.2. Įvardina pagrindinius demokratijos principus ir vertybes, diskutuoja, kiek tai sietina su bendražmogiškomis vertybėmis.

19.2.3. Tyrinėja demokratijos principų ir vertybių raišką Lietuvoje ir pasaulyje.

19.3. Žmogaus teisės.

19.3.1. Apibūdina žmonių santykius reguliuojančių taisyklių svarbą, tyrinėja žmogaus teisių ir pareigų raidą.

19.3.2. Diskutuoja apie formalias ir pageidautinas atsakingo piliečio, mokinio teises ir pareigas.

19.3.3. Nagrinėja pasirinktų tarptautinių, nacionalinių ir vietos institucijų žmogaus ir vaiko teises reglamentuojančių dokumentų turinį.

19.3.4. Analizuoja žmogaus teisių pažeidžiamumą – smurtą artimoje aplinkoje, prekybą žmonėmis, darbo jėgos išnaudojimą, diskriminaciją, neapykantos kalbą ir kitus nusižengimus. Diskutuoja, kaip užtikrinti žmogaus teisių laikymąsi.

19.4. Visuomenė ir tolerancija.

19.4.1. Išskiria skirtingas visuomenės socialines ir kultūrinės grupes. Tyrinėja tolerancijos problemas Lietuvoje ir pasaulyje.

19.4.2. Analizuoja Lietuvos ir pasaulio socialines problemas bei jų priežastis. Remiantis pavyzdžiais pristato, kaip savivaldybė, nacionalinė valdžia, tarptautinės institucijos ir organizacijos vykdo socialinę politiką, užtikrina socialinę apsaugą, kuria socialinį kapitalą.

19.4.3. Dalyvauja žalingų įpročių prevencijos projektuose ir akcijose. Prisideda prie sveikos visuomenės gyvensenos tikslų įgyvendinimo.

19.5. Lietuvos kultūrinė ir socialinė įvairovė.

19.5.1. Susipažįsta su Lietuvos tautinių ir religinių bendrijų kultūrine įvairove, sugretina ją su savąja, tiria jų unikalumą ir integracinius procesus. Nagrinėja Lietuvos valstybės įstatymuose numatytas tautinių ir religinių bendrijų teises ir pareigas.

19.5.2. Nagrinėja neįgaliųjų bendruomenės gyvenimą, jų teises ir integracinius procesus visuomenėje.

19.5.3. Įvertina demokratinės santvarkos suteikiamas galimybes kultūrinei ir socialinei įvairovei, įvairialypės pilietinės visuomenės raidai.

19.6. Ekonominė politika ir visuomenė.

19.6.1. Skiria viešąjį ir privatų sektorius. Diskutuoja, kaip valstybės teikiamų paslaugų kokybė priklauso nuo visuomenės mokestinės prievolės.

19.6.2. Įvardija, kur galima kreiptis įsigijus netinkamos kokybės prekę ar paslaugą, kokią pagalbą gali suteikti Lietuvoje ir ES vartotojų teises ginančios institucijos ir organizacijos.

19.6.3. Apibūdina intelektinės nuosavybės ir autorių teisių sampratą, diskutuoja, kodėl svarbu jas užtikrinti.

19.6.4. Nagrinėja įstatymus ir projektus, kurie reguliuoja jaunimo įsidarbinimo galimybes Lietuvoje ir ES.

19.6.5. Analizuoja Europos Sąjungos tvarios ekonomikos, Jungtinių Tautų plėtros programos ir Darnaus vystymosi darbotvarkės įgyvendinimo tikslus. Pateikia pavyzdžių ir diskutuoja apie ekonominius, socialinius, politinius ir gamtosauginius globalizacijos iššūkius.

19.7. Demokratiška mokykla ir jaunimo politika.

19.7.1. Nagrinėja demokratijos raišką mokykloje. Įvardina mokyklos sąrangą: mokyklos bendruomenės nariai, savivaldą formuojančios institucijos, jų funkcijos ir veiklos metodai.

19.7.2. Paaiškina mokinių savivaldos veikimo modelį mokykloje, įvertina mokinių atsakomybę mokyklos gyvenime.

19.7.3. Apibūdina Lietuvos ir ES Jaunimo politikos tikslus ir galimybes. Pristato Lietuvos jaunimo organizacijų tarybos (LiJOT), Lietuvos moksleivių sąjungos (LMS), savo vietos bendruomenės jaunimo organizacijų ar mokyklos mokinių savivaldos veiklas.

19.8. Nevyriausybinių organizacijų.

19.8.1. Paaiškina asocijuotų ir neasocijuotų visuomenės interesų grupių, nevyriausybinių organizacijų (NVO), profesinių sąjungų vaidmenį demokratinėse visuomenėse.

19.8.2. Pateikia pavyzdžių apie NVO institucijas ir organizacijas, kurios veikia visuomenės labui. Aptaria savanoriškos veiklos būdus, galimybes įsitraukti į vietos bendruomenės, nacionalines ir tarptautines programas ir projektus.

19.8.3. Dalijasi savanoriškos veiklos patirtimi ar ketinimais.

19.9. Vietos bendruomenė ir savivalda.

19.9.1. Apibūdina vietos bendruomenės ir savivaldos institucijų funkcijas.

19.9.2. Nagrinėja vietos bendruomenės ir savivaldos institucijų rinkimų sistemą, vertina veiklos rezultatus.

19.9.3. Dalinasi savo gyvenamosios vietovės aktualijomis, išreiškia savo požiūrį ir teikia pasiūlymus kaip tobulinti vietos bendruomenės gyvenimą.

19.9.4. Tyrinėja ir puoselėja savo gyvenamosios vietovės kultūrinį ir istorinį paveldą, rūpinasi jo išsaugojimu.

19.10. Demokratinė valstybė.

19.10.1. Nurodo tautos ir valstybės požymius. Aiškinasi tautinės kultūros ir politinės tautos formavimosi principus ir skirtumus.

19.10.2. Tyrinėja valdžios legitimumo (teisėtumo) problemas.

19.10.3. Palygina valstybių valdymo formas, atpažįsta demokratines ir nedemokratinės valstybes. Diskutuoja apie demokratijos privalumus ir trūkumus.

19.10.4. Tyrinėja emigracijos ir imigracijos procesus pasaulyje ir Lietuvoje, globalios Lietuvos idėją, Pasaulio lietuvių organizacijos veiklą.

19.11. Valstybinės ir atmintinos šventės.

19.12.1. Pagarbiai naudoja Lietuvos valstybės simbolius.

19.12.2. Pristato svarbiausių (1253-07-06; 1918-02-16; 1990-03-11) – trijų valstybingumo etapų reikšmę šiandieninei Lietuvai, pateikia valstybinių švenčių minėjimo vizijas ir patirtis.

19.12.3. Analizuoja Lietuvos ir tarptautines atmintinas datas, jų sąsajas su praeitimi ir dabartimi, Lietuvos ir pasaulio kultūra.

19.12. Projektinė–praktinė veikla.

19.13.1. Dalyvauja mokinių savivaldos rinkimuose, akcijose ir iniciatyvose. Kartu su kitais inicijuoja pokyčius mokykloje.

19.13.2. Kūrybiškai švenčia valstybines šventes, dalijasi savo kūrybinėmis idėjomis ir patirtimi.

20. Mokymo(si) turinys, II gimnazijos klasė:

20.1. LR Konstitucija.

20.1.1. Nagrinėdami LR Konstitucijos preambulės tekstą ir pirmąjį skirsnį „Lietuvos valstybė“ išskiria pamatinius valstybės principus.

20.1.2. Apibrėžia prigimtinių, politinių, socialinių, pilietinių ir ekonominių teisių užtikrinimo principus LR Konstitucijoje.

20.1.3. Paaiškina piliečių laisvių, teisių ir pareigų santykį, viešųjų ir privačių interesų suderinamumo principus.

20.1.4. Įvardina valdžių atskyrimo principus, skirtingas Lietuvos valdžias ir jų funkcijas pagal LR Konstituciją.

20.2. Įstatymų leidžiamoji valdžia.

20.2.1. Paaiškina politinių partijų steigimo būdus, jų svarbą demokratinėje valstybėje.

20.2.2. Įvardina didžiausias LR politines partijas. Skiria jas pagal politines idėjas ir programines nuostatas.

20.2.3. Nagrinėja LR Seimo rinkimų sistemą. Diskutuoja apie LR Seimo mišrios rinkimų sistemos aktualumą Lietuvoje.

20.2.4. Analizuoja LR Seimo sudėtį, struktūrą, įstatymų leidžiamosios valdžios funkcijas. Inscenizuoja LR Seimo darbą priimant įstatymus.

20.3. Įstatymų vykdomoji valdžia.

20.3.1. Įvardina svarbiausias vykdomosios valdžios: Lietuvos Respublikos Vyriausybės sudarymo ir Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų tvarką, funkcijas, vadovus ir jų vadovaujamų valdžios institutų kompetencijas.

20.3.2. Paaiškina LR Vyriausybės sudėtį, paskirtį, veiklą ir politines galias. Įvardina Ministerijas ir jų veiklų sritis.

20.3.3. Palygina LR Seimo ir Prezidento politinį vaidmenį formuojant LR vyriausybę.

20.3.4. Domisi Lietuvos aktualijomis, pateikia politinio bendradarbiavimo ir probleminių situacijų pavyzdžius.

20.4. Teisminė valdžia.

20.4.1. Paaiškina LR Teismų institucijų paskirtį, struktūrą ir teisėjų skyrimo bei nepriklausomumo principus. Diskutuoja, kaip įgyvendinamas teisės viršenybės ir lygiateisiškumo principas, pateikia pavyzdžių.

20.4.2. Pateikia visuomenei aktualių nagrinėtų bylų pavyzdžius, analizuoja vykusį procesą ir priimtą sprendimą.

20.4.3. Nagrinėja kaip įgyvendinamas teisės viršenybės ir lygiateisiškumo principas tarptautinėje teismų praktikoje, atskleidžia pasirinkto tarptautinio teismo jurisdikciją.

20.4.4. Daro išvadą, kodėl LR Konstitucinio Teismo formavime dalyvauja visos trys LR valdžios. Įvertina reikalavimus keliamus Konstitucinio Teismo teisėjams, aiškinasi teismo ir teisėjo nepriklausomumo principo reikšmę.

20.4.5. Diskutuoja apie teisingumo ir teisėtumo santykį. Inscenizuoja teisminį procesą, išskiria dalyvių teises ir pareigas.

20.5. Žiniasklaida ir žodžio laisvė.

20.5.1. Apibūdina cenzūros sampratą. Pristato žiniasklaidos priemonių įvairovę ir jų reikšmę užtikrinant visuomenės informavimą, žodžio laisvę demokratinėje valstybėje.

20.5.2. Įvertina socialinės medijos privalumus ir trūkumus, diskutuoja apie asmeninę atsakomybę už informacinio turinio talpinimą, komentavimą ir platinimą.

20.5.3. Analizuoja medijų daromą įtaką asmeniui, socialiniams ir politiniams procesams visuomenėje, mokosi pasirinkti ir kritiškai vertinti informaciją.

20.5.4. Skiria užsakomosios ir tiriamosios žurnalistikos bruožus, analizuoja žodžio laisvės ir žurnalistų etikos reikalavimus, nagrinėja žodžio laisvės, žurnalistikos etikos pažeidimo atvejus ir žiniasklaidos priemonių prižiūrinčių institucijų veiklą.

20.6. Informacinė ir žinių visuomenė.

20.6.1. Apibūdina informacinės visuomenės sampratą. Diskutuoja apie skaitmeninių technologijų, mokslo naujovėmis pagrįstos informacijos reikšmę šiuolaikinės žinių visuomenės formavimuisi, globaliai ekonomikai, asmeninei gyvenimo kokybei ir karjerai.

20.6.2. Įvertina Elektroninių valdžios vartų paslaugas, susipažįsta su Lietuvos ir ES elektroninių portalų galimybėmis siekiant palaikyti visuomenės ir valdžios dialogą.

20.6.3. Ugdomi užtikrinti savo ir kitų subjektų duomenų bei privatumo saugą skaitmeninėje erdvėje.

20.7. Visuomenės atsparumas informacinėms grėsmėms.

20.7.1. Lygina melagingos informacijos, dezinformacijos, informacinių karų, propagandos ir kibernetinių atakų sampratą, nurodo šių reiškinių panašumus ir skirtumus, sąsajas ir keliamas grėsmes asmeniui, visuomenės ir valstybės saugumui.

20.7.2. Analizuodami naujienas ir aktualijas, kritiškai vertina informaciją, atpažįsta informacines grėsmes.

20.8. Nacionalinis saugumas.

20.8.1. Paaiškina nacionalinio saugumo sampratą, įvardina vidines ir išorines grėsmes.

20.8.2. Remiantis viešąja informacija aptaria galimas grėsmes šalies saugumui.

20.8.3. Nagrinėja institucijas, užtikrinančias nacionalinį saugumą, ir jų veikimo principus ir funkcijas visuomenėje.

20.8.4. Analizuoja Lietuvos Respublikos teisės aktuose įtvirtintas piliečių teises bei pareigas užtikrinant nacionalinį saugumą.

20.8.5. Apibūdina korupcijos reiškinį ir neigiamas jos pasekmes viešajam interesui. Tyrinėja korupcijos atvejus, diskutuoja apie korupcijos prevencijos priemones.

20.9. Krašto gynyba.

20.9.1. Išvardija valstybės gynimo principus numatytus LR Konstitucijoje ir Karo prievolės įstatyme.

20.9.2. Apibūdina Lietuvos kariuomenės struktūrą bei funkcijas taikos ir karo metu. Paaiškina NATO vaidmenį Lietuvos gynyboje.

20.9.3. Pagrindžia Lietuvos kariuomenės indėlį tarptautinėse taikos misijose, užtikrinant nacionalinį saugumą ir taiką pasaulyje.

20.9.4. Lygina karo prievolės atlikimo būdus ir vertina savo asmenines galimybes pasirinkti vieną iš jų.

20.9.5. Nagrinėja istorinius ir dabartyje vykstančius ginkluotų, hibridinių konfliktų pavyzdžius, nurodo jų aplinkybes, svarsto galimus konfliktų sprendimo būdus. Atpažįsta tarptautinės humanitarinės teisės pažeidimus ginkluotų konfliktų metu.

20.9.6. Paaiškina Lietuvos šaulių sąjungos funkcijas taikos ir karo metu.

20.9.7. Įvardina pagrindines elgesio ekstremalių situacijų metu taisykles ir jas sugeba taikyti praktiškai.

20.10. Neginkluotas pilietinis pasipriešinimas.

20.10.1. Apibūdina neginkluoto pasipriešinimo sampratą, analizuoja individualias ir kolektyvines pilietinio pasipriešinimo galimybes ir būdus.

20.10.2. Nagrinėja istorinius ir šiuolaikinius neginkluoto pilietinio pasipriešinimo atvejus, inscenizuoja individualias ir kolektyvines protesto formas menamoje situacijoje.

20.11. Tarptautinės organizacijos. JTO reikšmė Lietuvai ir globaliam pasauliui.

20.11.1. Nagrinėja JTO tikslą, politinę struktūrą ir Lietuvos dalyvavimą šioje organizacijoje.

20.11.2. Diskutuoja apie JTO reikšmę užtikrinant globalų dialogą tarp valstybių ir taiką pasaulyje.

20.11.3. Pristato JTO švietimo, mokslo ir kultūros (UNESCO), Jungtinių Tautų Vaikų fondo (UNICEF), Pasaulio sveikatos (PSO, WHO) ir kitų pasirinktų JTO organizacijų veiklos sritis ir pavyzdžius pasaulyje ir Lietuvoje. Paaiškina tarptautinio solidarumo reikšmę globalizacijos procesams.

20.12. NATO reikšmė Lietuvai ir globaliam pasauliui.

20.12.1. Nagrinėja NATO funkcijas, paskirtį, plėtros istoriją ir vykdytas misijas saugant taiką pasaulyje.

20.12.2. Analizuoja NATO reikšmę Lietuvos nacionaliniam saugumui ir kolektyvinės gynybos principą.

20.13. ES reikšmė Lietuvai ir globaliam pasauliui.

20.13.1. Paaškina vieningos Europos idėją, ES institucijų formavimo būdus, sąrangą ir funkcijas, pateikia Lietuvos atstovavimo ir dalyvavimo pavyzdžius, sprendžiant regionines ir globalias problemas.

20.13.2. Nagrinėja eurooptimizmo ir euroskepticizmo argumentus Europos valstybėse ir Lietuvoje, ieško atsakymų į kylančius klausimus.

20.13.3. Įvardina ES valstybių piliečius vienijančias teises. Paaškina ES piliečių vaidmenį priimant sprendimus bendrijoje. Nagrinėja ES įstatymų santykį su nacionaline teise.

20.14. Projektinė - praktinė veikla.

20.14.1. Dalyvauja savanoriškoje veikloje, pilietinėse akcijose, dalijasi įgyta patirtimi.

20.14.2. Dalyvauja ir įtraukia kitus į jaunimo organizacijų veiklas, akcijas ar kitas iniciatyvas, dalijasi įgyta patirtimi.

VI SKYRIUS

MOKINIŲ PASIEKIMŲ VERTINIMAS

21. Vertinimas yra nuolatinis mokinio pasiekimų, daromos pažangos ir kitos mokymosi patirties stebėjimo ir apibendrinimo procesas. Vertinant mokymosi rezultatus, svarbu nustatyti aiškius vertinimo kriterijus, atitinkančius Pilietiškumo pagrindų bendrojoje programoje įvardytus pasiekimus. Remiantis vertinimo duomenimis numatoma tolimesnė mokymo(si) eiga, skatinant mokinio motyvaciją ir pažangą. Vertinama tai, ko mokiniai buvo mokomi. Pateikiant užduotis mokiniams, turėtų būti paaiškinama, ką reikia atlikti, kaip bus vertinamas darbas, ką reiškia užduotį atlikti gerai ir kokie yra vertinimo kriterijai. Vertinimas turi būti suvokiamas kaip būdas padėti mokiniui sėkmingai mokytis, tobulėti ir bręsti kaip asmenybei. Mokiniai mokomi reflektuoti ir įsivertinti mokymąsi, savo pasiekimus, geranoriškai ir reikliai vertinti kitų darbus. Pateikiant vertinimą pabrėžiamos ne klaidos ar nesėkmės, o tai, kokią pažangą padarė mokinys.

22. Mokinio pasiekimai ir pažanga vertinami taikant formuojamąjį ir apibendrinamąjį vertinimą. Mokymosi laikotarpio (trimestro, pusmečio) pradžioje rekomenduojama taikyti diagnostinio vertinimo užduotis, kurios vėliau padės stebėti kiekvieno mokinio daromą pažangą. Pateikiami keturių lygių pasiekimų aprašai padės į(si)vertinti mokymosi pasiekimus ir daromą pažangą, baigus tam tikrą etapą, pamokų ciklą. Pasiekimų aprašai yra orientacinio ir rekomendacinio pobūdžio. Vertinant mokinių pasiekimus, derėtų atsižvelgti į klasės sudėtį įvairiais aspektais (socialiniu, etniniu, religiniu ir kt.), mokinių ugdymosi poreikių ir pomėgių įvairovę, individualius gebėjimus, galimybes ir patirtį.

23. Pagrindinio ugdymo programoje pilietiškumo pagrindų mokymosi pasiekimus rekomenduojama vertinti įskaita (mokymo įstaiga gali apsispręsti kitaip, t.y., vertinti pažymiais), daugiau dėmesio skiriant savarankiško darbo, aktyvaus dalyvavimo klasėje, praktinėje veikloje vertinimui ir mokymosi pažangos įsivertinimui, skatinant mokinių saviugdą, savarankiškumą ir motyvaciją veikti, stiprinant jų savimonę ir savivertę. Apibendrinamasis vertinimas atliekamas ugdymo laikotarpio (pusmečių ar trimestrų), ugdymo programos, ciklo, temos pabaigoje. Mokinių pasiekimai apibendrinami vertinant mokinio per nustatytą ugdymo laikotarpį padarytą pažangą, orientuojantis į Bendrojoje programoje aprašytus mokinių pasiekimų lygių požymius. Baigiant pagrindinio ugdymo programą mokinių pasiekimų vertinimą sudaro pusmečių (trimestrų) įskaitų (pažymių) vidurkis.

24. Rekomenduojama taikyti diagnostinį vertinimą pusmečio (trimestro) pradžioje ir pabaigoje, siekiant padėti mokiniui įsivertinti padarytą pažangą pusmečio (trimestro) eigoje.

25. Mokinių pasiekimai aprašyti išskiriant keturis pasiekimų lygius: slenkstinį (I), patenkinamą (II), pagrindinį (III), aukštesnįjį (IV). Lygių aprašai padeda mokiniui į(si)vertinti mokymosi pasiekimus ir daromą pažangą, siekti aukštesnių pasiekimų. Pasiekimų aprašai yra orientacinio pobūdžio, gali būti koreguojami įvertinant mokymosi aplinkybes, t.y., klasės sudėtį (socialinė, etninė ir religinė, vaikai su specialiaisiais poreikiais), poreikių ir pomėgių įvairovę, individualius mokinių sugebėjimus ir pasirengimą.

26. Išskiriant pasiekimų lygių požymius naudojamos šios mokinių gebėjimų augimą rodantys kriterijai:

27.1. savarankiškumo:

27.1.1. padedamas – užduotis atlieka atsakydamas į nukreipiamuosius klausimus, procesą organizuoja ir jame dalyvauja mokytojas;

27.1.2. konsultuodamasis – mokinys užduotis atlieka pasitardamas su kitais, tikslingai klausdamas ar prašydamas patarimų;

27.1.3. savarankiškai – užduotį atlieka savarankiškai.

27.2. konteksto:

27.2.1. artima aplinka;

27.2.2. įprastas kontekstas (-ai);

27.2.3. naujas, neįprastas kontekstas (-ai).

28. Pagrindiniame ugdyme pasiekimų lygiai gali būti siejami su mokinio pasiekimų vertinimu pažymiais: slenkstinis lygis (I) – 4, patenkinamas lygis (II) – 5–6, pagrindinis lygis (III) – 7–8, aukštesnysis lygis (IV) – 9–10.

29. Išorinis vertinimas pagrindiniame ugdyme.

Eil. Nr.	Mokymosi turinio sritys	Pasiekimų sritys			Užduoties taškai / procentai
		A Savęs ir visuomenės pažinimas ir tyrinėjimas	B Dalyvavimas ir pokyčių inicijavimas bendruomenėje	C Socialinių ryšių kūrimo ir palaikymo veikla	
1.	Savęs ir visuomenės pažinimas ir tyrinėjimas				30 %
2.	Dalyvavimas ir pokyčių inicijavimas bendruomenėje				40 %
3.	Socialinių ryšių kūrimo ir palaikymo veikla				30 %
Viso procentų:		30%	40 %	30 %	100 %

VII SKYRIUS MOKINIŲ PASIEKIMŲ LYGIŲ POŽYMAI PAGAL PASIEKIMŲ SRITIS

25. Pasiekimų lygių požymiai (I – II klasės).

Pasiiekimų lygiai			
Slenkstinis (I)	Patenkinamas (II)	Pagrindinis (III)	Aukštesnysis (IV)
1. Pasiiekimų sritis: Savęs ir visuomenės pažinimas ir tyrinėjimas (A)			
A.1.1. Įvardija pagrindines demokratines vertybes, Lietuvos pilietybės sampratą, piliečio pareigas bei teises.	A.1.2. Diskutuodamas su mokiniais išskiria demokratiųjų vertybių bruožus, žmogaus teises ir pareigas, nagrinėja Lietuvos pilietybės suteikimo aplinkybes	A.1.3. Išskiria save kaip sąmoningą, atsakingą asmenybę, demokratiųjų vertybių ir valstybingumo puoselėtoją, Lietuvos pilietį, šalies ir tarptautinės bendruomenės narį	A.1.4. Savarankiškai tyrinėja demokratijos raišką Lietuvoje ir pasaulyje. Analizuoja žmogaus teisių pažeidžiamumą, skiria Lietuvos ir ES šalių pilietybės suteikimo aplinkybes
A.2.1. Apibūdina skirtingas visuomenės socialines ir kultūrinės grupes. Įvardina tolerancijos reikšmę visuomenėje.	A.2.2. Skiria bendruomenių, tautų, valstybių ypatumus. Nurodo kultūrinės, tradicinės, istorinės jungtis, jungiančias įvairias bendruomenes į tautą, atskiras valstybes – į bendrą pasaulio žmoniją.	A.2.3. Analizuoja socialinę, politinę ir kultūrinę tikrovę, galinčius joje kilti konfliktus, ugdo gebėjimą laisvai ir sąmoningai spręsti, vertinti ir apsispręsti atviroje pliuralistinėje visuomenėje.	A.2.4. Domisi ir analizuoja socialinę, politinę ir kultūrinę tikrovę, galinčius joje kilti konfliktus, ieškoti taikaus šių konfliktų sprendimo būdų. Pateikia išvadų ir kūrybingų pasiūlymų probleminei situacijai pagerinti ar pakeisti, vertina ir saugo kultūros paveldą.
A.3.1. Padedamas įvardina LR Konstitucijos I skirsnio „Lietuvos valstybė“ pamatinius principus. Apibūdina LR Konstitucijos minimų valdžių atskyrimo principus.	A.3.2. Diskutuoja apie LR Konstitucijos preambulės ir I skirsnio „Lietuvos valstybė“ principų prasmę. Įvardina skirtingas Lietuvos valdžias, jų funkcijas. Paaiškina vienos Lietuvos Konstitucinės valdžios paskirtį, struktūrą, veikimo modelį.	A.3.3. Nagrinėja Lietuvos Respublikos Konstitucijos pamatinius principus ir valdžios institucijų bendradarbiavimo pavyzdžius. Išskiria svarbiausius demokratinės visuomenės gyvenimo aspektus.	A.3.4. Savarankiškai analizuoja Lietuvos ir kitų valstybių sąrangą, teisinį pagrindą, struktūrą, jų valdymo principus. Paaiškina žiniasklaidos vaidmenį demokratijoje. Domisi ir diskutuoja Lietuvos bei pasaulio aktualijomis.
A.4.1. Paaiškina žodžio laisvės reikšmę demokratinėje valstybėje, įvardina priemones padedančias tapti	A.4.2. Kartu su kitais mokiniais analizuoja naujienas ir aktualijas, kritiškai vertina informaciją, atpažįsta informacines grėsmes.	A.4.3. Remdamiesi įvairiais informacijos šaltiniais, nagrinėja aktualias vietas, nacionalines ir globalias problemas, analizuoja ir interpretuoja politinius procesus ir geba argumentuoti bei pagrįsti savo	A.4.4. Savarankiškai tyrinėja ir domisi Lietuvos ir pasaulio gyvenimu, analizuoja ir kritiškai vertina informaciją, jos šaltinių patikimumą, geba daryti pagrįstas,

atspariems melagingoms žinioms ir propagandai.		nuomonę. Analizuoja ir kritiškai vertina informaciją, jos šaltinių patikimumą.	objektyvias išvadas bei atskirti melagingas žinias.
A. 5.1. Paaiškina Nacionalinio saugumo sampratą, įvardina vidines ir išorines grėsmes.	A.5.2. Įvardina Nacionalinio saugumo vidines ir išorines grėsmes. Aptaria galimas grėsmes šalies saugumui, sprendimų būdus, skirtingų institucijų funkcijas ir asmeninį indėlį.	A.5.3. Analizuoja vidines ir išorines grėsmes galinčias kilti jam pačiam, bendruomenei, valstybei ir demokratiniam pasauliui. Pateikia nacionalinio saugumo užtikrinimo sprendimų būdus.	A.5.4. Savarankiškai domisi ir tyrinėja Nacionalinio saugumo temą. Analizuoja ekstremalių situacijų, konfliktų atvejus, samprotauja apie reikalingus institucijų ir piliečių veiksmus sprendžiant šiuolaikines ir ateities Nacionalinio saugumo grėsmes.
2. Pasiekimų sritis: Dalyvavimas ir pokyčių inicijavimas bendruomenėje (B)			
B.1.1. Dažniausiai remiasi tolerancijos, pagarbos, nešališkumo principais bendraudamas savo artimoje aplinkoje. Nurodo savo priklausomybę tam tikrai bendruomenei, tautai, valstybei.	B.1.2. Supranta ir įvardija demokratines vertybes bei žmogaus teises, tačiau ne visada jomis vadovaujasi savo artimojoje aplinkoje.	B.1.3. Demonstruoja gebėjimą suvokti, saugoti ir ginti, demokratines vertybes bei žmogaus teises savo artimoje aplinkoje.	B.1.4. Identifikuoja save kaip aktyvų pilietinės bendruomenės narį, sąmoningą pilietį, gerbiantį demokratines vertybes ir žmogaus teises. Konstruktiviai dalyvauja bendruomenės, visuomenės ir valstybės gyvenime ir jį tobulina.
B.2.1. Dalyvauja klasės, mokyklos bendruomeninės veikloje, įvardina jos prasmę.	B.2.2. Dalyvauja klasės, mokyklos bendruomenės veikloje, kartu su kitais inicijuoja pokyčius mokykloje.	B.2.3. Aktyviai ir atsakingai dalyvauja kasdieniame mokyklos gyvenime sprendžiant klasėje kilusias problemas, taip pat aktualias mokyklos, vietos bendruomenės ir savivaldos problemas.	B.2.4. Dalyvauja pats ir įtraukia kitus į mokyklos, vietos bendruomenės, jaunimo organizacijų veiklas. Veikia, remdamasis nuostata, kad demokratijos kūrimas šeimoje, bendruomenėje, tautoje, valstybėje, pasaulyje – tai asmeninė ir bendruomeninė kiekvieno iš mūsų pareiga ir atsakomybė pilietinėje visuomenėje.
B.3.1. Dalyvauja mokyklos bendruomenės pilietinėse veiklose, nurodo	B.3.2. Kartu su kitais noriai dalyvauja mokyklos bendruomenės pilietinėse	B.3.3. Savarankiškai dalyvauja pilietinėse akcijose ir visuomeninėse veiklose, kartu su kitais dalyvauja valstybinių švenčių	B.3.4. Pats dalyvauja ir įtraukia kitus į pilietinę, visuomeninę, savanorišką veiklą. Švenčia valstybines šventes ir atmintinas dienas. Veikia,

svarbiausias Lietuvos valstybines šventes.	veiklose, švenčia valstybines šventes.	renginiuose, moka jas kūrybiškai išreikšti.	remdamasis nuostata, kad demokratijos kūrimas šeimoje, bendruomenėje, tautoje, valstybėje, pasaulyje – tai asmeninė ir bendruomeninė kiekvieno iš mūsų pareiga ir atsakomybė pilietinėje visuomenėje.
3. Pasiekimų sritis: Socialinių ryšių kūrimas ir palaikymas (C)			
C.1.1. Paaškina pilietinės visuomenės sampratą. Skiria vyriausybinių ir nevyriausybinių organizacijų veiklas.	C.1.2. Pateikia pavyzdžių, kuriais atskleidžia piliečių įtaką, vaidmenį bendruomenėse bei valstybėje. Bendrais bruožais paaškina nevyriausybinių organizacijų reikšmę valstybės gyvenime.	C.1.3. Pateikia vyriausybinių, nevyriausybinių, jaunimo ir kitų visuomeninių organizacijų pavyzdžių, paaškina jų veiklą ir svarbą valstybės gyvenime.	C.1.4. Paaškina pilietinės visuomenės požymius, jos veikimo prasmę. Pateikia vyriausybinių, nevyriausybinių, jaunimo ir kitų Lietuvos bei tarptautinių organizacijų pavyzdžių, pagrindžia jų veiklos svarbą valstybės gyvenime.
C.2.1. Paaškina ekonomikos vaidmenį kasdieniame žmogaus gyvenime.	C.2.2. Paaškina kaip valstybės teikiamų paslaugų kokybė priklauso nuo visuomenės mokestinės prievolės, nurodo intelektinių ir vartotojo teisių principus.	C.2.3. Paaškina savo vaidmenį kuriant tvarios ekonomikos sąlygas Lietuvoje ir pasaulyje. Laikosi autorinių teisių principų.	C.2.4. Analizuoja globalaus pasaulio tvarios ekonomikos ir darnaus vystymosi tikslus. Pateikia pavyzdžių.
C.3.1. Įvardina dvi pagrindines tarptautines organizacijas, kurių narė yra Lietuva, įvardina pagrindinius šių organizacijų tikslus.	C.3.2. Įvardina tris pagrindines tarptautines organizacijas, kurių narė yra Lietuva, paaškina šių organizacijų tikslus jų svarbą Lietuvai ir pasauliui.	C.3.3. Įvertina Lietuvos vaidmenį tarptautinėse organizacijose ir jų institucijose, nurodo kaip globali politika veikia Lietuvos visuomenę.	C.3.4. Atskleidžia keletą skirtingų požiūrių į Lietuvos narystę tarptautinėse organizacijose bei argumentuodamas pristato savo požiūrį. Projektuoja tarptautinių organizacijų perspektyvas Lietuvoje ir globaliame pasaulyje.